

ERDŐSZETI LAPOK.

Második évfolyam.

III. füzet.

Márczius 1863.

Lónyay Gábor urnak az orsz. Magyar Gazdasági Egyesület f. é. jan. 5-kén tartott igazg. választmányi ülésében felolvasott előterjesztése,
a magyarországi erdők fentartása, a községi erdők feletti felügyelet, s a faültetések érdekében.

Egyesületünk a közelebb lefolyt években egész buzgalommal karolta fel az erdészetet, mely, mint gazdaságunk egyik legfontosabb ága, országunk legbecsesebb nemzeti kincse, elhanyagoltságában méltán megérdemli, sőt hangosan követeli a gazdasági egyesületek közreható munkásságát, közbenjárását, sőt — a mennyiben az ezek hatáságát túlhaladná — addig is, míg a törvényhozás felkarolhatja ezen országos ügyet, s szabályozó törvénnyel rendelkezhetik ez érdekében, a kormánynak a közigazgatás utjáni intézkedését.

A nm. m. kir. helytartó tanácsnak a lefolyt rövid két év alatt erdészetünk érdekében, egyesületünk elismerésével s köszönettéljes méltányolásával fogadott intézkedései, gazdaszatunk s az erdészet érdekeinek hazafiui buzgalommali felkarolását fényesen tanusítja.

Ez buzditott engemet ezen előterjesztésre, melynek célja: tovább haladás, egyesületünk általi felterjesztése oly országos kívánatoknak a magyar kir. helytartó tanácshoz, melyeknek illő, hogy mi legyünk tolmácsai.

Honunkban az erdők fenntartását országos érdekűnek tekintették törvényhozó eleink. Bizonyítja ezt az 1791-ki 57-ik, és 1807-ki 21-ik törvény.

Ujabb korban a futó homoknak faültetések általi megkötése sürgető szükségnek ismertetett, nemcsak azért, hogy ez által a használható jó föld a homok általi elboritástól megóvassék, de azért is, hogy a sok haszonvehetetlen homoktéreken erdők neveltetvén, idő multával ezek értékesekké, jövedelmezőkké váljanak. Az országgyűlés elibe felterjesztett javaslat azonban nem lőn törvényté.

A faültetés, főleg az alföldön, nemcsak klimatikus szempontból kívánatos, de a folyók szabályozásával, az álló vizek lecsapolása s kiszáritásával előre látható, az alföldi gazdaságot már is sújtoló gyakori szárazság növekedése, ennek mérséklése tekintetéből a halaszthatlan teendők közé soroztatott.

Az utóbbi években a magyarországi erdészet érdekében már is történt több lépés, melyek azt tanusítják, miként sokan érzik már nálunk is az erdészeti szaktudomány s a magyar erdészek hiányát.

Egyesületünk pályát nyitott, s jutalomdíjakat tűzött ki erdészeti szakmunkákra.

A nm. m. kir. helytartótanács, felismerve az e részbeni országos szükségét, addig is, míg erdészeket képző tanintézetek állíttatnának fel, álladalmi erdész-vizsgákat rendeztetett, egyesületünket részvételre s közreműködésre szólítván fel. Egyesületünk egész készséggel igyekezett e kormányi felhívásnak s ideiglenes intézkedéseknek megfelelni.

Van honunkban erdészek egyesülete is, mely évenként gyűléseket tart az ország különböző vidékein.

Mult évben magyar erdészeti lap is keletkezett, mely azonban, úgy látszik, a magyar gazdaközönség részvételét nem volt képes eddig elé megnyerni.

Végre meg kell még említenem az osztrák erdőtörvényt, mely néhány év előtt országunkban is kihirdettetett s foganatba vétetni szándékoltatott, de nagyrészt papíron maradt.

Rövid kivonatban elősorolám mind azt, a mi erdészetünk érdekében törvényhozásilag, közigazgatási és egyesületi uton történt.

A magyarországi erdők s faültetésekről keveset tudunk. Ezekről statisztikai adatokra volna szükségünk, melyek beszerzése, összegyűjtése nem kis feladat! *) Legtöbb adatokat a nm. m. kir. helytartó tanácsnak volna módjában beszerezni. Az erdők termennyisége a cadastralis felmérések s bemondásokból, a bevégzett urbéri rendbeszedési és tagosítási perekből volna a legbiztosabban kitudható: de ezekből csak a felmért s kiosztott erdők termennyisége, osztályozása levén ki-
puhatolható, ezek jelen állapotára s kezelésére nem nyújtanak tudomást, főleg azért nem, mivel azóta ezen erdőkből sok rész elpusztult és ki-
irtatott, s mint szántóföld, vagy mint kaszáló és legelő használatik. Országos egyesületünknek is módjában volna némi adatokat érdeink s faültetéseinkről beszerezni. Ezeknek összegyűjtésére s beküldésére a megyei s vidéki gazdasági egyesületek volnának felhivandók. Ezeknek készségétől s honfui munkásságától várandó a kívánt eredmény. Cél-
szerűnek vélem továbbá az erdőszgazdák egyesületét is megkeresni: közölné az orsz. gazdasági egyesülettel az ország különböző vidékein tartott gyűlései alkalmával szerzett tapasztalatainak eredményét, mely közlés erdészetünk jelen állapotára nagy részt, az erdősz egyesület által meglátogatott vidékekről legalább, érdekes világot derítene s használható adatokat szolgáltatna. **)

Az erdők fentartására hozott, fent idézett törvényeink ki nem elégítők többé; ámbár a ki a mult 1848-dik előtti korból az erdők

6 *

*) Bátorkodunk e részben e lapok 1862-ki folyamának XII-dik füzetében közzétett „Országos erdőszeti statistikánk ügyében“ című cikkre az illetők és nevezetesen az ország. Magy. Gazd. Egyesület figyelmét felkérni. Szerk.

**) Ez utóbbi adatok az erdőszegylet „Mittheilungen des ungarischen Forstvereins“ című 1852—1862-ki folyóiratának füzeteiben mind föllelhetők. — Külömben e részt az „Erdőszeti Lapok“ tavali folyamának következő cikkeire is utalunk: „A szepességi központi kárpátok“ „Mosonymegye erdősegei“ „Máramarosi közlések“ „Zólyommegye erdősegei“ „A bánsági bányáerdők gazdasági és kezelési viszonyai“ „Fausztatás a Rónyai uradalomban“ „A slavoniai határőrvidékből“ „Országos erdőszeti statistikánk ügyében.“ — Szerk.

fenntartására irányzott törvényes eljárással, s ennek eredményével csak némi részben is ismeretes, bizonyosságot tehet róla, miként az országban sok erdő fentartását az 1807-diki 21-dik törvénynek köszönhetni.

Ismerek több erdőt, melyek, hogy a végpusztulástól megóvattak s mai napig fenntartattak, idézett törvény nyomán törvényhatóságilag, vagy bíróilag kimondott s fentartott sequestrumnak köszönhetni. Közbirtokosságokban ez volt egyedül sikeres módja a közös erdők fentartásának, sőt magán birtokosok is egyedül ez úton voltak képesek oly erdőtérkeket a végelpusztítástól megmenteni, melyekre a közös legeltetés átka nehezedett.

1848-dik év óta ezen törvényhatósági s bírói záruk mindinkább gyérültek vagy nem igen alkalmaztattak többé, s ezért az erdőpusztítás minden gondolkozó nemzetgazda előtt aggályos mérvben növekedett; — egyrészt a korlátlanul szabad használat téves fogalma, másrészt a növekedő szükség készleté erre a magán és a közös erdők birtokosait, hogy a közösség örve alatt is pusztítsák érdekeit. Több helyen az arányosítás behozatala alkalmával, a földosztály könnyebb eszközölhetése tekintetéből, a közös erdő fennálló fáit levágattak s elosztattak; az így elosztott s elpusztított erdőtér, ha földmivelésre alkalmasnak mutatkozott, kiirtatott, s eke alá került, vagy legelőül használtatott. Épen az ezen legeltetéshez ragaszkodásban fekszik erdeink nagy részbeni elpusztulásának legfőbb oka. Ez uton lett sok hegyi jó erdőből kopár, vízmosásoktól szaggatott, csepőtés nyomorult legelő, az alatt fekvő termékenyebb völgy, sőt a távolabb folyók melletti lapály tetemes kárával.

Az ország homokos vidékein az utolsó 30—40 év alatt sok erdő kiirtatott, s eke alá kerülván nagy részben terméketlen sivataggá vált, mert a csupán erdőnek való talajból, a csekély televény néhány év alatt kifogyván, s trágyázással nem pótoltatván, a kapás növények gyakori termesztésével pedig még inkább lazítottván, mindinkább haszonvehetlenné silányult; — és ha e kiélt térek az ekétől megkiméltetnének is, nem lehet azokból egyéb sivár juhlegelőnél, mert erdőül telepítésük költségei a reájuk sulyosodó adó mellett felülhaladván a

birtokos erejét, csak kivételes esetekben várható ezek új erdökké átalakítása.

Végre meg kell említenem, sőt ki kell emelnem a községi és urbéri erdőket. Ezek igénylik sürgetően, addig is míg a törvényhozás erdőtörvénnyel rendelkezne ezen erdők fentartása s használata felett, a kormány közigazgatási utoni halaszthatlan intézkedését.

A régibb korból sok község bir erdővel, melyek egyes, kivételes esetekben jól kezeltetvén, fenntartattak, — de sok községi erdő végkép elpusztult, mert közigazgatási felügyelet hiányában rend nélkül vágatván, folytonosan legeltetett.

Hol urbéri szolgálmányokkal terhelt erdők vannak, az 1836-ki törvények után is több község nyert egyezség útján elkülönített erdőtulajdont. Az 1836-ki urbéri törvényeket kiegészítő cs. kir. pátens rendelete nyomán azonban mindenütt, hol a községi lakosok a faizás gyakorlatában vannak, a község részére, a helybeli lelkész és iskolatanítóval együtt, bizonyos erdőrész levén elkülönítendő, a község egyezség szerint vagy birói ítélettel erdővel láttatott el. Ez uton a községi erdők száma jelenleg is szaporodik, a nélkül, hogy ezek kezelése, használata és fenntartása iránt közigazgatási intézkedés történt volna; azért sok községi erdő elpusztult már is; és ha a kormány késik ezek tekintetében mulaszthatlan rendelkezésével, nagyobb része ezen erdőknek a birtokos község, a jövő nemzedék s az ország kárával nemcsak hogy fenn nem fog tartatni, hanem okvetlen el fog enyészni, a közösség és a községi sok kis birtokosok természeténél fogva, kiknek nagyobb része csak mai szükségét és hasznát tekinti, az utódok érdekével mit sem törődvén.

Ha a törvényhozásnak, a közigazgatásnak magasb országos érdekek és nemzetgazdászati tekinteteből a magán kéznél levő erdők fenntartására intézett rendelkezési jogát elismerjük, annál inkább kell követelnünk a közös és községi erdők használata s fenntartása érdekében a felsőbb rendelkezési s felügyeleti jogot s kötelezettséget.

Addig is, míg a törvényhozás ez országos érdekű ügyben rendelkezhetnék — mi a közeljövőben nem reménylhetők — a változott,

viszonyokhoz alkalmazott kimerítő erdőtvörvény hiányában nem marad egyéb hátra, mint a kormánynak rendelkezni:

1) a fennálló 1807-ki 21-ik törvény végrehajtása által,

2) közérdekből, a magán s a közbirtokosok javára, az utódok érdekében a törvény hiányait pótolva, közigazgatási uton rendelkezni a törvény szellemében az erdők fenntartására és faültetések létesítésére.

Egyesületünk egyik legkitünőbb feladatának tekinté eddig is a hazánkban annyira elhanyagolt erdei gazdaság előmozdítását is minden hatalmában álló eszközökkel elősegíteni. A kormány intézkedéseit méltányolva, buzgón közreműködni, sőt mult évi felterjesztésében egyesületünk kiemelé erdeink elhanyagoltságának okait, s főleg az erdőmívelés s a keletkező erdők megadóztatási viszonyait, melyek új erdők s ültetések mívelését, fenntartását gátolják, sőt lehelenné teszik.

Kíváncsnak tartom, miszerint egyesületünk erdészeti érdekében újabban felszólaljon, s a nm. m. kir. helytartó tanácshoz intézendő felterjesztésében 3 pontra irányzott intézkedését kérje a kir. kormányzéknek.

1) Méltóztassék a nm. kir. helytartó tanács mindenek előtt a fennálló 1807-ki 21-ik törvény értelmében az erdők fenntartásáról közigazgatási uton gondoskodni, s a megyék, kerületek s városokhoz intézett szabályozó rendeletek nyomán úgy intézkedni, hogy a közös erdők, legyenek azok községek vagy magánosok birtokában, az erdészeti szabályai szerint kezeltessenek s használtassanak. Egyesek panasza, vagy a felügyelettel hivatalosan megbízott tisztviselő bejelentése folytán, ha hivatalos vizsgálatból pusztítás vagy rendellenes használat, a letartott vagy mértéken túl kiritkított erdő legeltetése tűnnék ki, az erdő törvényes zár alá vétessék, az elpusztított erdőrészek betilalmaztassanak, s mindennemű legeltetéstől menten 12—20 évig zár alatt tartassanak.

E rendelet oly erdőtérekre nézve, melyek hegyi, kopár, silány vagy könnyű homok talajuak, minden tekintet nélkül végrehajtassék.

Oly erdő kiirtása, mely szántóföldnek vagy kaszálónak alkalmas, vagy ha levágatott, legeltetése — legyen az magánosok vagy közbir-

tokosság tulajdona — csak a törvényhatóság vizsgálata után kiadott hivatalos engedelem mellett legyen eszközölhető.

2. A községi erdők közhatósági felügyelet nélkül nem fognak szabályszerűleg használtatni, s ennél fogva fenntartatni sem, sőt nagyobb része el fog pusztulni menthetlenül. Ezekre nézve különös intézkedés szükségét látja egyesületünk.

Vannak községi erdők, — s ezek az urbéri rendbeszedésekkel folytonosan szaporodnak — melyek 30—40 holdat alig tesznek; ezekre tekintettel, mindenek előtt azon kérdés merül fel:

Vajjon hány holdban határozandó azon minimum erdőtér, mely megérdemli és lehetségesíti a fenntartást, bizonyos határozott használat mellett?

Ha e minimum megállapított, ennél kisebb erdőtérek mikénti használata és kezelése iránt szabályozó rendeletre van szükség, mely szerint ezen erdők, ha fiatal fával benőttek, bizonyos évekre közhatósági zár alá veendők, vagy ha vághatók, s bizonyos esetekben új erdőnevelés czélszerűnek mutatkoznék — péld. hegyi erdőknél — ez esetben a legeltetéstől megkíméltessenek, s e czélból közhatósági zár alatt tartassanak. Ha az erdő talaja művelésre alkalmas, az illetők közt felosztandó, vagy közlegelőnek hagyandó-e?

A meghatározott minimumnál nagyobb erdő miként használtassék s tartassék fenn, 30 vagy 60 szakaszos vágásokban használtassék-e, a levágott szakaszok szoros tilalom alá való vételével?

Hatvan évnél hosszabb forgás kívánatos-e a községi erdőkben; például, ha azok néhány száz holdra terjednek, s ha igen, mely esetekben?

E kérdések megvitatása az erdészeti szakosztályhoz, és ha úgy tetszik, az erdészeti egyesülethez volna utasítandó, hogy az onnan beérkező szakavatott véleménynyel terjesztethessék fel a községi erdők ügye a helytartó tanácshoz. *)

*) Ezen kérdések csak a helyi viszonyok ismerete folytán oldathatnak meg. Az erdőkezelésre, a fordattartam meghatározására sat. nézve nem létezhetnek okszerű általános szabályok; mind ez a helyi viszonyoktól függ. Mi e részt „A hazai erdőszerk

A faültetések nemcsak égáljunk mostohaságát javítanák, de egészségi szempontból is kívánatosak, sőt mulaszthatlanok, kivált az alföldi rónaság fátlan vidékein. A kietlen vidék szépítése, tehát a közpolgárisodás tekintetéből, a faültetés befolyását ki merné kétségbe vonni? — Mivel azonban új erdők telepítéséhez a fentérintett, s egyesületünk által is a helytartó tanácshoz intézett felterjesztésben kifejtett akadályok miatt kevés remény van, sőt a termékeny rónákon, melyek szántóföldek, vagy kaszáló és legelőül alkalmasak, alig várható, hogy erdők ültetessenek, — ily téreken nem marad egyéb hátra, mint a faültetést az utak mentében, mesgyéken, nemcsak szorgalmazni, hanem közigazgatási uton a községek szoros kötelességévé tenni. Hogy ezen ültetések nagyobb mérvben történhessenek, mindenek előtt a községek faiskolák állítására kötelezendők, melyekből minden országutak és a megyei kerületi s határbeliek, melyek 3 ölnél szélesebbek, faültetéssel szegélyeztessenek. Ez az alföldi rónákon, főleg Békésmegyében, az által jött máris foganatba, hogy a nagyobb birtokosok tagosított birtokaikat körülültetvén, ez által az utak is fa-szegélyezést nyertek. Hol a kis birtokosok közös legelőik s tanyatagjaik mesgyéinek beültetésétől vonakodnak, az utak mentében a község kötelezendő ezen közlegelők s kisebb tagok mellett is az utak széleinek beültetésére.

Békésmegye szemet gyönyörködtető, követésre méltó példáját, a szomszéd megyék és szabad kerületek csak lassan, vagy épen nem követik. E tekintetben honunk rónáin, kivált a Jász-kun és Hajdu-kerület kietlen, fátlan téerein, Szatmár, Szabolcs, Bihar, Heves, Borsod, Arad, Csongrád, Csanád, Pest, Bács megyékben, a Bánátban, Debreczen, Szeged s több alföldi város határában még nagy tér nyílik a felsőbb intézkedésekre.

Ha a kormány nem lép fel szigorú rendeleteivel ily faültetések létesítésére s fenntartására, e vidék nagyobb része száz évig sem nyul

„Legelső teendői“ című czikben is nyilatkoztunk, s most ujlág az ott indítványozott országos erdőrendező eszméjére utalunk, kinek igen fontos feladata volna a községek erdejére nézve is, a helyi viszonyok tekintetbe vétele mellett, a gazdasági terület megállapítani.

Szerk.

a halaszthatlannak ismert faültetéshez, népünk sajnálatos ellenszenvénél fogva, melylyel minden faültetés ellen viseltetik. Ily viszonyok közt itt van ideje — ha már is nem késtünk — hogy a kormány szigorú rendeletekkel lépjen fel, mert csak ez uton s közhatósági folytonos felügyelet mellett lehet ezen, a magánosok s az ország javára hasznosnak s halaszthatlannak ismert közintézkedés biztos eredményét reményleni.

Kívánatos volna továbbá, hogy az ország- és megyei utak mindennél faültetéssel segélyeztessenek.

Ezen faültetések foganatba vételére közigazgatási és törvényhatósági uton rendelkezni, a végrehajtás iránt a törvényhatóságoknál kifogyhatlan figyelemmel örködni, egyedül a kormánynak van hatalmában. Ebbeli magas hivatását teljesítvén, erélyes intézkedéseinek sikerét az ország elismerő köszönete, az utókor hálája követendi. És ha országos Gazdasági Egyesületünk felterjesztése — mint kételkednünk nem szabad — figyelembe vétetik, s ennél fogva közbenjárása a kívánt intézkedéseket eszközölni, akkor ismét egyik legszebb hivatásának felelt meg.

Néhány szó erdeink fentartása érdekében.

Lónyai Gábor úr előterjesztése az országos magyar gazdasági egyesület igazgató választmányához „az erdők fentartása iránt” indít bennünket is azon iránybani nézetünk kijelentésére: mely uton gondoljuk a törvényhozás intézkedéséig — a czélt leggyorsabban s kevés költséggel ha nem is elérni, de kielégítőleg megközelíteni. †

Igaz ugyan hogy hazánk törvényhozói az előterjesztésben idézett — 1791-évi 57-ik és 1807-évi 21-dik törvényben a kormánynak elég tágas tért nyitának, az erdők elpusztítását gátolhatni.

De más részt tagadhatlan igazság szinte az is; hogy ezen törvényes rendeletek csak is a közbirtokossági erdőkre alkalmaztattak, csak ily erdőkre mondatott ki a törvényes zár alá helyezés; — miért?

Mert nem lévén a kormánynak szakértő közegei ezen irányban, ez — a kormány — az erdők elpusztításáról hivatalos uton csak is a jogaiban sértett közbirtokos zár iránti kérvényezéséből nyert tudomást. Egyébb pusztulásnak indított erdők felől senki sem találta hivatásának a jelentést megtenni, s így az egyesek, községek, s tán nem a személyhez de a személyre ruházott méltósághoz kötött — téves, vagy nem ritkán bűnös czélszerűtlenséggel kezelt erdők biztosítása, mind mainapig elmaradt.

Ha szét tekintünk látni fogjuk, hogy mainapság akárhány közbirtokos vagy község nagyobb mérvben igyekszik mint valaha a számára törvény útján kihasított erdőilletékből — mondjuk el a legjobbat — adóságit törleszteni, jövedelmeit szaporítani; bár látja, hogy a neki jutott osztály — kielégítési, vagy használatban birt erdőrész, jogutódjai számára azon kezelés következtében tán semmi, vagy csak igen csekély termést hozand.

Ha azon üdvös törvények alkalmazását s hasznát látni akarjuk, szükséges hogy a kormánynak közgei legyenek, kik bejárván időnként az erdőket, hivatalos kötelességük teljesítésében azok állapotáról nyilatkoznának.

Egyelőre ily hivatást megynként — mint azt az erdők kiterjedése megkívánja — egy vagy több oly — legyen bár kincstári vagy magány hivatalban álló — erdészre lehetni ruházni, ki elég szakbeli képzettséggel bír, s az általa kezelt erdőkben megmutatá, hogy hivatását lelkesmeretesen teljesíteni szokta.

Hinni akarjuk, hogy egyrészt az illető erdész ura, ezen mellék foglalkozásban, hív és szorgalmas hivatalnokát nem gátolandja, s másrészt hogy az illető erdész azon hivatással járó fáradozásért, az uti költségek megtérítése mellett a csekélyebb összegű díjazást megelégteli, s ezen költségek, az erdei kártevők által az 1840 évi IX. t. cz. értelmében fizetendő kárnak másodszori megtérítéséből tán kikerülnének.

A volt urbéres községek számára kihasított erdők kezelését illetőleg, nagyon lehet fájlalni, hogy sem az ezen tárgyban, 1853 évről szőlő nyiltparancs, sem az országbírói értekezlet, oly rendelet vagy törvény hozatalnak alkalmul nem szolgált, mely szerint ezen erdők, legalább egyelőre — még a községek az önkormányzatot e tekintetben kellőkép méltányolni tudnák, kezelendők lennének.

A mit, az erdők kezelését illetőleg a községeknél eddig tapasztaltunk — tiszteljük a kivételeket — az oly lehangoló, hogy nagyon is sürgősnek látjuk az elutasztottak pótlását, s oda véleményezünk: adassanak a kihasított községi erdők ugyan azon erdőszők kezelése alá kik az uradalmi erdőt kezelik, feltéve hogy azok elég szakképzettséggel bírnak, s a község lakosi valami különös ellenszenvvel érányokban nem viseltetnek.

Ezen erdőszők esmerik a nép fa-szükségletét, s az illető erdőt, így hát legjobb sikerrel, s mert az uradalmi erdők kezelésével megbizvák, legkisebb jutalomért, a községek erdeit is kezelhetnék; holott be nem avatkozván a kormány a kihasított és még kihasítandó erdők kezelésébe, vagy minden lakos kénye kedve szerint garázdálkodand az

erdőben, vagy ezen községek is, más erdőbirtokos községek, s nem ritkán helyhatósági joggal diszelgő városok példait követve, az erdőt azon önmagát fentartani nem bíró iparosra fogják bízni, kinek legtöbb a komája és sógora a helységben, — miáltal az erdő elpusztulása előkészítetik.

Attérve az erdőszeti tanodai ügyre, e tekintetben kezdetnek megelégnünk, ha az oly mérvben jöhetne létre mint azt a hazai mező-és erdőgazdaság előmozdítása körül magának már örök érdemeket szerzett orsz. Magyar Gazdasági Egyesület felterjesztéséből a nm. Helytartó tanácshoz, olvastuk. Kíváncos volna egyszersmind, hogy a Keszthely vagy Székesfejerváron nyitandó gazdasági iskolához is csatoltatnék erdőszeti tanfolyam; ajánlaná ezt a bakony-vidék nagy erdőségeinek közelsége és azon körülmény, hogy ezen vidék erdőgazdászati viszonyai hazánk számosabb középhegységein fekvő erdeinek viszonyaival azonosak, s így a kérdéses iskola nem csak helyi jelentőséggel bírna.

Jelen értekezésünk befejezése előtt nem hallgatjuk el még észrevételeinket Lonyai Gábor úr előterjesztésének azon részére nézve a hol a magyar erdészek hiánya, és lapunk terjesztése említettik.

Az erdőszöket illetőleg sajnosan kell panaszolnunk, hogy erdőbirtokosink némelyei úgy látszik még mindég nem épen a magyar erdészt veszik igénybe, s a helyet hogy a betöltendő állomásokat köröztetnék, tán még most is a házaló de jó puskatöltőmesterrel, kiképzett erdész helyet beérik.

Mi csak annyit jelenthetünk ki: hogy minden e tárgyban felszállításnak lelki esmeretesen s pontosan megfelelni, annál nagyobb kötelességünknek tartanók, mert tudjuk, hogy fiatal erdészeink — elvesztvén azon 1831 évben legfelsőbb helyről nyert biztosítékot, (1831

September 9-éről $\frac{11573}{2057}$ szám alatt kelt általános udvari rendelet)

hogy a kincstári hivataloknál kizárólag bennszülöttek alkalmazandók, nagyobb készséggel magány hivatalba lépnek, s mert jót állhatunk, hogy erdőszeti nevendékeink hivatásuknak megfelelni fognának.

Lapunk terjesztését illetőleg nem fog szerénytelenséggel vádolni.

azon kívánságunk, hogy megelégnénk, ha nagyobb erdőbirtokosink, hivatalnokaik számára lapunkat azon arányban rendelnék meg, mint a m. kincstár erdőhivatalai számára, a bécsben megjelenő, osztrák erdészegyleti évnegyedes szaklapot meg küldeti.



Utmutatás miként kell a nemesebb erdei fanövényeket vetény- és plántaágyakban mesterségesen nevelni, és azokból a szabadba kiültetni.

Grosz után Vesszősi Antal.

(Folytatás.)

II Fejezet.

Eljárás a mesterségesen nevelt ültőnczöknek maradandó termőhelyeikre való kiültetésénél.

Már előre bocsájtottuk miszerint legcélszerűbb a tölvelevű ültőnczöket egy-két, — míg a lombfaplántákat több éves korukban a szabadba kiültetni. — A kiültetésre legkedvezőbb időt a tavasz szolgáltatja, noha a vélemények nagyon megoszlanak a felett, valjon a tavaszi vagy őszi évszak kedvezőbb-e e tekintetben! — mert míg az őszi ültetvényeknek nagy hátrányára szokott ama körülmény lenni, hogy egész télen át természetellenes állapotban kell sinlődniök, addig a tavaszi ültetvények — a növényi élet ez évszakban beálló tevékenysége által, — e sinlődő állapotból mihamar kibontakoznak; — de ismét az őszi ültetvényeknek előnyére szolgál a téli nedveség, míg a némely

évben előforduló tavaszi száraz idő tönkre teszi az ezen évszakban létesített ertvényeket.

Külömben történjék bármely évszakban, s bárminő koru plántákkal az ültetvényezés! mindenkor a legnagyobb gonddal kell azt végrehajtanunk, és a plánták kiemelésénél és átszállításánál, a már előbb leirt módon a legszorgosabb elővigyázattal eljárunk. Mielőtt azomban az ültetőczők kiültetéséhez fognánk, szükséges az ültetvényezést megelőző nyáron az értendő helyeket pontosan megvizsgálnunk, és a talaj előkészítésére czélzó előmunkálatokat véghez vinnünk. Ezen előmunkálatok az ültetvényhelyek felületének minősége szerint különfélék, s az alább következőkben tüzetesen előfognak adatni.

Az ültetvényhelyek megmunkálásáról ha azok tö- és gyöksarjjal vagy nagyobb erdei aszattal vannak ellepve.

Az ültetvényhelyeket minden tö- és gyöksarjtól, valamint a nagyobb erdei aszattól ugymint szeder- málna- rekettye- seprőjeneszter bokroktól s a t. meg kell tisztogatnunk; — ha azomban azok silány talajjal vagy meredek száraz fekvéssel birnának, szükséges vagy legalább tanácsos! alkalmas felosztással, itt ott elszórva érintetlenül hagyott tö- s gyöksarjjal benőtt foltokat hagynunk. — Ez eljárás követendő akkor is, ha a kiültetendő gesztfaj lombárnyat igényel, vagy azt minden hátrány nélkül elviseli.

Ha az ertvényhelyek megtisztogatása a rajta találtatott anyagok átengedése mellett díjtalanul nem vihető ki, nem marad egyéb hátra, mint azt fizetett munkásokkal létesíteni, s az anyagokat mindjárt helyben felégetni.

Hol buja ujolagi hajtásokat várhatunk, mi különösen az alj- s középerdőknek szálerdökké való átalakításánál jó elő, és a tuskók, valamint a gyökereknek körülményekhez képesti kiirtása költséges lenne; hajtunk az ily helyekre juhokat és kecskéket, s ágéztassuk le a zsenge hajtásokat, és csak ezután fogjunk az ültetvényezéshez.

A hosszú kőcsoz mohával, és nádnemű füvekkel ellepett ertvényhelyek megmunkálásáról.

A hosszú kőcsoz moha s a nádnemű füvek, viszenyős s lápos talajt sejtetnek, miért is az ily téreket — ha használni akarjuk — csapolyákkal kell ellátnunk, és az ertés megkezdése előtt lecsapolnunk; a csapolyák vezetésénél azonban nagy elővigyázattal járunk el, nehogy azokat nagy meredélyeken vezessük le, mert ez által a vizmosások rombolásainak tennők ki az ertvényhelyeket. — A nehéz, kötő agyagos talaj teljes lecsapolását kerüljük, mert ez által a talaj összeáll, s annyira megkeményedik, hogy a plánta gyökerei be nem hatóhatnak, és elszáradnak. Vizenyős helyeket — melyeken a kőcsoz moha vastag réteget képez, — csak akkor erdősíthetünk, ha a lecsapolás már megtörtént és a moharéteg kiveszett.

Az ily elhagyatott erdőtéreknek ertése — melyekre a késő derek is kártékonyan hatnak — a legnehezebb feladatok egyike, és csak nagyobb költségek befektetésével létesíthető. — A moha az évek hosszú során sem enyészik el, miért is annak felszínét meg kell gyujtani, és így mielőbbi kivésését elősegíteni. A moharétegben hasított barázdákba — ha ugyan az ertőke áthathatja azt, és az ásványi talajt a felszínre hozhatná, — ültetni a plántákat nem tanácsos, mert a növény már csak középszerűleg nedves nyáron is a befulás veszélyének leendő kitéve. De különben is a talaj többnyire oly silány szokott lenni, hogy a plánták száraz években is tönkre jutnak. — A moha felszínének leégetése, és az elnem égett részek ledaraszolása ily körülmények között a legcélszerűbb eljárás. Azonban az ertendő tért teljesen ledaraszolni szükségtelen, elég leszen 2' széles pásztákat ilyképen lehántolnunk, mely pászták egymáshoz 6—7' távolságban egyenközt haladjanak a tér hossza vagy széltében. E pásztákban 2½—3' távolságban a ledaraszolt moharétegből 10—12'' átmérőjű kupacokat emelünk, melyekbe aztán a legközelebb beköszöntő tavaszkor a plántákat kiültetjük. — Ha az ily helyek fekvése égergesztek tenyésztésére

kedvezőnek látszik, s a rajtok levő moha nem igen kőzos és magasnövésű, az említett gesztfaj plántáit következőleg ültetjük el: — az értendő területen meghatározott távolságban 10—12'' széles s hosszú, és oly mély lékeket készítünk, hogy azok 4—6'' réteget a talajból is tartalmazzanak, melyek három oldalról a talajtól elvannak választva, míg a negyedik oldalon összefüggésben vannak avval; — az így már 3 oldalon lazán tartozkodó léket egy ásóval kifordítjuk, földes részét lekaparjuk, s pázsithamu vagy más jó földdel összevegyítjük, a lék kiemelése által nyert lyukba a plántát beállítjuk, s az említett módon nyert keverék földdel környöskörül megerősítjük; — a kifordított lék moha részét pedig olyformán osztjuk ketté, s teszszük előbbi helyére vissza, hogy a plánta épen a középre jessék.

A vizenyős s lapályos fekvésű talaj megmunkálásáról.

A vizenyős, lapályos fekvésű erdőtereket, — hol az eső- s hóvíz megállapodik, és a melyek csapolyák által esés hiánya miatt nem szárazszthatók ki, — szinte nagy nehézség beerdősíteni, és csak a legnagyobb erőmegfeszítéssel érhető el a cél; ha t. i. 6—8' távolságban egyenközü árkokat húzunk, s minden 2 árok között a kihányt földből töltéseket alakítunk, és ezekbe telepítjük az ültőnczöket, miután légemi behatások, és többszöri felásás által azok jól előkészítvék,

A rövidszáru moha és zuzmóval ellepett talaj megmunkálásáról.

A rövidszáru moha és zuzmóval bevont ertvényhelyek, sovány, nedves s rendesen kötő talajra mutatnak; ily területnek élelmi szerek termelésére való felhasználása nemcsak hogy nem jövedelmező, hanem az erdősítésre nézve még kártékony hatásu is, mert a tápanyagok egészen kiszivatnak az előbbeniek által.

Ha az ily helyek fekvése sík, vagy mérsékelten lejtős, és előre látható, hogy az ültetvény — lecsapolás nélkül is virulni fog, s ha végre az ertő- ekét alkalmazhatjuk; — húzzunk Junius vagy legfeljebb Julius-

ban 5—6' távolságban barázdákat, és ezek kifordított pásztáiba (tehát az ásványi s nem a növényi részbe) ültessük a plántákat. — Ha azomban a moha, és zuzmó az ültetvényezés idejéig kellően el nem enyészett volna, el kell az ültetést azon tavaszi időpontig halasztanunk, mielőtt azok elkorhadása már bekövetkezett.

Ha azomban az ertő ekét nem lehetne használnunk, akkor szinte Junius vagy Juliusban négyszögláb nagyságu 4—6'' vastagságu darabokat emeljünk kapa vagy ásó segítségével a termőrétégből ki, és felszínével lefordítva helyezzük a lyukak mellé; — ezekután az ezen eljárás által képezett kupaczokon kezdjük meg az ültetvényezést ha a moha már elkorhadott. — Ha oly helyeket kell erdősíteni, hol a termőrétég alját nagyon kötő pallag vagy kék-agyag képezi, ilyenkor nincs egyéb hátra mint az ily területen 7—8' távolságban 2—3' mély s ugyanoly széles rétegszalagokat kiemelni, és azt addig érintetlenül hagynunk, míg az a légemi behatások által szét nem mállott s termékenyvé nem lett.

Ezen időpont bekövetkezte után a réteg kiemelése által képezett árkolásokba őszkor a termőképessé lett földet ismét hányjuk vissza, és az ültetvényezést a tavasz beálltával kezdjük meg. — Ha ellenben a talaj nem nagyon kötő, ez esetben tavaszkor kevéssel az ertés előtt, készítsünk a pörgéfúróval növénylyukakat, és ültessük ezekbe a plántákat kevés jó erdei- vagy elegyföld, avagy pázsithamu hozzáadásával.

A hanga- és áfonyával benőtt talaj megmunkálásáról.

A hanga (*erica*) és áfonya (*vaccinium*) bokrokkal benőtt talajt legcélszerűbb 1—2 évre a mezeigazdászat használatának átadni, ha csak az nem tartalmaz nagyon sovány homokot, vagy a hely nem oly meredek, hogy a porhanyossá tett földréteg erős záporosó alkalmával a lemosás veszélyének volna kitéve. Ha tehát a körülmények, élelmszerek termesztését megengedik, ültessük az utolsó aratás vagy vetés után a plántákat 2½—3 lábnyi kötelékben, az egymástól 5—6' távolságban készített sorokba el; ha azomban élelmi szerek termesztése

nem lenne észközlhető, a fentebb említett távolságban tisztogassunk meg a hanga, és áfonya bokroktól — a nyár folytában vagy az ősze beálltával — négyszögláb nagyságu lérecekéket az értendő területen, ássuk fel ezeket jó mélyen, s ezekbe ültessük a plántákat.

Hegymeredélyen a térecekéket úgy vájjuk ki, hogy azok a hegylejtő síkjával szögöt képezzenek; — az ily formán alkotott gödröcskébe beültetett plánták köré azután ívalaku mélyedést vonunk, részint hogy ezáltal az ültetőcök minnél hosszabban tartó nedvességét biztosítsuk, részint hogy záporosó alkalmával a bétemetéstől megóvjuk.

A rövid és vékony szálu fűvel bevont ertvényhely megmunkálásáról.

Az ertvényterületen előjövő rövid s vékony szálu fű sovány talajnak a jele, mely rendesen mély homokot, vagy földdel elegyített kavicsot tartalmaz. — Az első esetben a talaj őszi való felásásával fel kell hagynunk, mert ez által az nagyon kiszáradhatna, és a plántákat tavaszkor az elkészített lyukakba rögtön el kell ültetnünk; ha a talaj kavicsos, ássuk őszi fel a plántahelyeket, alakítsunk rajtok kupacokat, és ezekbe ültessük ki tavaszkor a plántákat. — A kavicsot földdel kell kevernünk ha az kevés, vagy semmi földréteget nem tartalmaz.

A lomb- tűk- és laza mohával belepett ertvényhelyek megmunkálásáról.

Az ertés legjutányosabban, és legszaporábban ott halad előre, hol a talaj, lomb- tűk- vagy laza mohával van ellepve. Ily helyek rendszerint a legkorábbi — jó talajjal bíró — végvágatok szoktak lenni.

Ha a helyi viszonyok, élelmi szerek ily ertvény területen való természetét megengedik, s akadnak erré válalkozók, akkor legelőnyösebb azt 1—2 évre e célból válalkozóknak átadni. Ha azonban élelmisszerek természetse, munkaerő hiánya, vagy más okok miatt nem létesíthető, ássuk fel az őszi beálltával vagy már a nyár végén a plánta-

helyeket, és a legközelebb beköszöntő tavaszon ültetvényezzünk; vagy ha a talaj különösen televényes s így kielégítőleg porhanyós is, mind ez előmunkálat nélkül megkezdhetjük a plántálást.

Ha a plántahely posványos, — kupaczkokat készítsünk azon, és azokba ültessük a plántákat. Tudjuk miszerint a földréteg porhanyossá tétele a növények vidor tenyészését lényegesen elősegíti, miért is tanácsos kedvező talaj fekvés mellett, a plántasorok között levő hézagokat kapás növényekkel beültetni, míg a gesztecsek koronái ki nem fejlődnek.

Általános szabály a plántatávra nézve.

Kopár ertvényhelyeken hosszú zsinórral vagy ruddal sorokat vonunk, és azokba ültetjük a plántákat, továbbá becsüljük meg a talaj minőségét s ültetvényezzünk annál sűrűbben, mennél erőtlenebb és homokosabb a talaj, s mennél több fű és dudva lepi azt.

A plántahelyek megmunkálásához szükséges eszközökről és azok használatáról.

A plántahelyek — kivéven azon ertvénytérkeket hol az ertőke alkalmazható — megmunkálásánál fő eszközök rendesen a galyhó és az ásó. Minthogy a munkások ezen eszközöket megszokták, s könnyedén kezelik, azért ezek előnnyel bírnak a többi felett; említést érdemelnek ezek mellet még a pörgefűró, és a lyukaló.

A plántalyukokat vagy a galyhóval, vagy a pörgefűróval avagy a lyukalóval készítjük.

A galyhó minden alkalommal használható, a mennyiben avval mindenféle talajban vájhatunk lyukakat.

A pörgefűró kissé kötő s kavicstól ment talajban talál alkalmazást.

A lyukaló homokos, vagy nagyon porhanyós talajban sikerrel használtatik.

Az ertő ezen eszközök közül adandó alkalommal azt választja, melynek sikeres és előnyös használatáról meg van győződve.

Ha a galyhót, vagy a pörgefúrót használjuk, ez esetben a plántalyukak készítésére egynehány — rendszeren az erősebb munkásokat jelöljük ki, kik a nélkül hogy az ültetőkre legkevésbé is ügyelnének a kijelölt helyeken kellő mélységű, és szélességű lyukakat fúrnak; ezeket az ültetők plántabödöneikkel, és pázsithamu-televény-vagy elegy-földdel megtöltött edényeikkel követik s az ültetvényezést eszközlik a már leirt módon.

Gyakran előfordul, hogy sekély kavicsos talajban az erdeifenyő plántáinak megfelelő mélységű lyukakat nem készíthetünk, miután gyökereik igen hosszúak; — ez esetben a lyukakat ferde irányban fúrjuk, és a gyökereket szinte ferde irányban illesztjük beléjük.

A nagy lyukalóval ültetvényezés következőleg történik; egy munkás a lyukalóval függélyes, a plánta gyökerének hosszúságát kisé meghaladó mélységű lyukat csinál, egy másik a plántát a lyukba illeszti, pázsithamuval avagy jó földdel körülhinti a gyököt, és koronájánál fogva gyöngéden addig tartja, míg az előbbeni az ültőncztől néhány hüvelknyi távolságban a lyukalót a talajba ferdén bevágja, és a földréteget a plántafelé tolja, miáltal az ültőncz erős állást nyer.

Ha a talaj nagyon kavicsos vagy kemény, — mindegyik munkás kezébe kicsi vas lyukalót adunk, melyekkel görnyedt helyzetben függélyes lyukakat, csinálnak, és ezekbe — félre tévén egykét percze-re a lyukalót a plántákat azonnal beültetik; vagy gedig a plánták megerősítésénél úgy használják mint előbb mondatott, miután a plántalyukat pázsithamu vagy jó földdel már megtöltötték.

A plántahelyek kiaszásának megakadályozásáról.

Kócos, vagy pázsittal bevont, ertvényhelyeken, — hol a plántahelyek ledaraszolás, és a talaj növényi felületének lefordítása által nyeretnek, és nem a kifordított pázsitdarab felületébe, hanem a kifordítás által keletkezett üres helyre ültetvényezünk, előnyös a lehántott pázsit-vagy kócsdarabokat a beültetett plánták köré úgy rakni, hogy a növényi rész legyen lefordítva, mert azáltal a plántának nemcsak tápanyagot szolgáltatunk, hanem a gyökereket hűvösséggel látjuk el, mi által ott a nedvesség hosszan elleszen; ámbár ezt kisebb mértékben azáltal is elérhetjük, ha a plántát kövekkel rakjuk körül; különösen ajánlható ez eljárás ott, hol az ertvényhelyek a naphevének nagyon ki vannak téve.

Elővigyázat az ertvényhelyeken mutatkozó zsuzsokok ellen.

Gyakran előjő, hogy valamint a nagy fenyő- (*curculio pini*) úgy a kis fenyő-zsuzsok (*curculio notatus*) is jelentékeny rombolásokat visz véghez a tülevelű ertvényekben különösen pedig a zsenge korukban kiültetett plántákon; — az első rendesen a gyökbütyök feletti részt, míg az utóbbi a fiatal hajtásokat szokta megtámadni. — Ha ehhez hasonló esetet vennénk az ertendő terület közelében észre, halasszuk a fenyő plánták elültetvényezését mind addig el, míg a rovarok tökéletesen elnem pusztultak.

Ha az említett rovarok kipusztítását tuskóirtás által eszközöljük, és a kiirtott fákat a vágásból eltávolítjuk, akkor a pusztítást követő évben már e rovaroknak nem szabad szabály szerint létezniök, miért is az ültetvényezést minden veszély nélkül folytathatjuk.

Az ültetők felett való örököséről, s azok megválasztásáról.

Habár az ültőnczök kihúzgálásánál s átszállításánál a szükséges rendszabályokat meg is tartottuk, de ha az ültetvényezést a munkások gondatlanul s szélesen végezték, különösen ha a gyökereket nem mé-

lyesztették jól le, mindig rossz következményektől tarthatunk; — és ilyen esetben nemcsak a fáradságot, és a befektetett értési költségeket; de egy évi termést is kockáztatunk.

E kellemetlen körülményt elkerülendő, tanítsa be az ertnök a munkásokat a szükségésekre, és folyvást ügyeljen rájuk a munkánál. A tulajdonképi ültetvényezéshez soha se válasszon az ertnök 15 legfeljebb 20 ültetőnél többet, s ossza őket olyformán két csapatra, hogy az engedelmesebbek ügyesebbek az egyik, a másik csapatba pedig a kevésbé ügyesek és munka közönyösebbek legyenek beosztva; az előbbiekre továbbá csak olykor olykor figyeljen, míg az utóbbiakra folyvást őrkdjék, tanítsa őket, s utasítsa el azokat, kik a rendelkezéseket nem teljesítik, és állítson helyökbe másokat.

Tanácsos mindig ugyanazon ültetőket az évenként előforduló értékeknél használni; inkább fizessünk nekik valamivel többet, mintsem egész járatlanokat fogadjunk fel, mert ezáltal az ültetvényezési költségeket kisebbitjük, de a plántálást is tökéletesebben hajljuk végre.

(Vége következik.)

Nézeteink az erdőgazdasági tanügy néhány pontjait illetőleg,

vonatkozva Hideghéthy Antal úr előterjesztésére.

Ezen vonatkozással csak azt akarjuk mondani, hogy alább kifejtendő nézeteinknek nagyobb súlyt kölcsönzendő Hideghéthy úr tekintélyével védjük magunkat, ki lapunk folyó évi II. füzetében is közölt remek tanügyi előterjesztésében kérdéses pontjainkra nézve, bár közvetve, de ugyan azt mondja a mit mi erdőszeti szempontból bővebben elmondani szándékozunk.

Valahányszor újabb időben valahol erdőszeti iskolák alapításáról volt szó, mindig a fő kérdések egyike volt: mily ranguak legyenek azon iskolák.

Az erdőszeti tanárok három különféle rangu iskolát különböztetnek meg, felső közép és alsó iskolát.

Ezen iskolák különböznek egymástól 1-ször céljokra nézve: minthogy a felsőben intéző és rendező-, a középsben közelo- az alsóban közerdőszoeket kívánnak nevelni; 2-or az előbandandó szaktanoknak a célhoz mért szűkebb vagy terjedtebb, s inkább vagy kevésbbé tudományos alapon való tárgyalására nézve; 3-or azon előképzettség fokára nézve mely a növendékektől a különböző iskolák sikeres járhatása véget követeltetik; a felsőben felgymnasium vagy felreáltanoda, a középsben algymnasium vagy alreáltanoda, s az alsóban csak elemi iskola kívántatik. Az előképzettségen alapszik minden további szakképzés azért a megkívántató előképzettség foka legjobban jellemzi valamely iskola rangját. Oly esetekben tehát, hol az iskoláknak rangszerinti elnevezése nem történik, vagy szükségesnek nem tartatik, a kívánt előképzettség foka a rangmutató.

Igy van ez Hideghéthy úr előterjesztésében is hol ez mondatik: „Ellenben azon kérdés, hogy mily ranguk legyenek e tanintézetek? — erre én súlyt nem helyezek s ez a dolog lényegén nem változtat, mert fő dolog, hogy életre valók s mint ilyenek áldáshozók legyenek“ — de értekezése folytán azt is mondja Hideghéthy úr „hogy a növendékeknek az intézetbe lépő felvételük kellékei lennének:

a) munkaképesség, és így legalább 17 éveskor;

b) sikerrel bevégzett gymnasialis vagy realis classisok, vagy az ezeknek megfelelő készségüknek illő vizsgálat útján történendő kimutatása.“ E szerint tehát Hideghéthy úr, — a 17 éves korról itélve, — előképzettségül főgymnasialis vagy főrealclassisokat kíván, miből ismét önként következik, hogy a Hideghéthy úr által tervezett valóban életrevaló mező- és erdőgazdasági iskolák a paedagógok nyelvén felső iskoláknak neveztetnek.

Ilyen meddő interpretációkba valóban nem bocsátkoznánk, ha erre egyrészt egyenesen nem lennék felhíva, másrészt az nem késztetne hogy az újabb időben alakított erdőszeti iskolák, például morva és Csehországban, mint közép iskolák szerveztettek, s honunkban is 1857. ilyen közép iskolák terveztek, sőt tavaly is még hivatalosan említettek; minek következtében szaktársaink közül sokan praecupálva lesznek a közép iskolákra nézve melyeknek tervezetét az orsz. Magyar Gazdasági Egyesület tanügyi felterjesztésében a nm. magyar kir. Helytartótanácsához hasztalan keresendik.

Honunkban csak olyan erdőszeti iskolák felelhetnek meg a kor haladásával változott erdőszeti viszonyaink fokozott igényeinek, melyek Hideghéthy úr szerint „valóban tudományos elvekre alapított és mindig a fejlődő tudományok színvonalán tartandó elméleti oktatást is nyújtanak;“ ezen oktatásnak pedig mellőzhetlen kellékei a növendékek részéről: alapos előképzettség és legalább 17 éves, — tehát oly érett kor mely az említett szakoktatás sikeres élvezhetését lehetőli; mind ezen jellegzés, valamint

az cél is melyet ezen oktatás által elérni akarunk az úgynevezett főiskolákra illik.

Középiskolákra a szó valódi értelmében, mint azokat fennebb jellemeztük, nincs szükségünk, azoknak felállítása inkább káros mint hasznos volna reánk nézve, mert önkárunkon okulva kellene előbb utóbb belátnunk, hogy azok igényeinknek s viszonyainknak meg nem felelően, időt és költséget hiába pazaroltunk.

Az ilyen iskolákból kikerült egyének többnyire elbizakodott fel tudósok, sem gyakorlati erdőkezelők, sem tudományosan művelt erdőszők, hanem az erdőre nézve veszélyes felfuvalkodott uracsok szoktak lenni, kik talán mindent jobban ösmernek mint az erdő természetét, mihez csak érett elmeheli tehetséggel és alapos tudományos képzettséggel felfegyverkezve, komoly férfias igyekezettel juthatni.

De miként is lehetne várni oly fiatal embertől ki 14 éves korában az algymnasiumot vagy alreáltanodát végezve az erdőszeti közép iskolába lép, hogy az, az erdőszeti tudomány legegyszerűbb tanát is alaposan felfoghatná; már ez fiatal koránál fogva is lehetlen; vagy várjon míg 18 éves lesz? de hol töltse ezen 4 évi időközt? — erre azt felelhetné valaki, hogy legczélszerűbben az erdőbeni praxissal! ne ámitsuk magunkat; jól ösmerjük a fiatal emberi természet gyengéit, tiz közül bizonyosan kilenczen az erdőbeni kóborlással vadászgatással henyéléssel és mindenféle rossz szokások és csintalanságok elsajátításával, melyre a dologtalanság elég alkalmat ad, s melyre a fiatal ember elég hajlammal bír — töltenék el az időt, elfelejtenék még azon keveset is mit a iskolában tanultak, s elszokva minden munkától tanulástól fegyelemtől egész életükre megromolva jönnének a szakiskolába, melyet ki nem elégítő és félszeg képzettségöknél fogva, minden jóra való eredmény nélkül, tanáraik boszuságára, s jövőendőbeli urok s a haza kárára úsznák át.

Ne mondja azt senki, hogy e bajon azáltal lehet segíteni, hogy a fiatalokat az érintet időközre oly erdőszőkhöz kell adni, kik elég képességgel bírnak őket a fiatal kor azon káros kinövéseitől megóva, gyakorlatilag és elméletileg a szaktudományok sikeres halgatására elő-

készíteni, mert tudjuk, hogy a legképesebb erdőszők közül is kevésnek van hivatása, kedve, és hivatalos foglalatosságai közt ideje, az ilyenféle többnyire háladatlan neveléssel bajlódni; de különben is lehetetlen 2, 3 vagy 4 éven át, az erdővédelem, az ertésnélí felügyelet, fa- és vagás kijelölésnél s az irodában a fiatalít úgy elfoglalni, hogy annak egyrészt ne legyen alkalmá a nevezett hibákba esni, másrészt pedig, hogy a folytonos egyforma talán fárasztó de minden esetre lélekölő gépies foglalkoztatás ne költson benne ellenszenvet az erdő iránt, melynek egész életét és minden tehetségét kedvel kell szentelnie, hogy önmaga megelégedésére és ura hasznára tölthesse be jövődöbéli állomását.

De ha már testi foglalkoztatása a fiatal embernek a gondolt módon annyi nehézségekkel jár, hogy lehetend a fiatal lelkét czélszerű táplálékkal ellátni, elméjét tovább művelni és a szaktudományok sikeres tanulására előkészíteni.

Mindenki egyet fog velünk érteni arra nézve, hogy a 14—18 éves fiatal fogékony kor kiválólág a tanulás és nem a gyakorlat ideje; nem lehet tehát czélszerűbbet ajánlni minthogy a jövődöbéli erdősz fiatal korát egész 18-ik évéig az általános és előkészítő tudományok tanulásával az iskolában töltse; s úgy lépjen a szakiskolába; és pedig mivel kora és előképzettsége megengedi nem a közép hanem a főiskolába, nem igényelvén ez több időt és költséget mint amaz, nyujtván pedig alapos szakképzettséget és a gyakorlat terén megbecsülhetlen előnyöket.

Többször hallottuk mondani, hogy nállunk erdőszeti közép tanodákra van szükség melyekben a kisebb magány, és községi erdőbirtokok számára neveltessenek oly erdőszők kiknek valami mély tudományos műveltségre nincs szükségük s ennél fogva a kis birtokos erejéhez mért csekélyebb fizetéssel is beérik, annál inkább mert kiképezetésök sem került sokba. — Ezen mondat minden egyes tétele tévedésen alapszik; mert 1-ször a kis birtokosnak, ki csak egy, közönségesen intéző kezelő egy szóval mindenés erdőszet tarthat, nagyobb szüksége van alaposan képzett erdőtisztre mint a nagy birtokosnak, kinek

erdőmestere főerdősze s több pagonyásza van, hol az erdőmester, a hivatal lelke, a pagonyászok ki nem elégítő képességét mély belátása, sikeres intézkedései és folytonos ellenőrködése által pótolja; a nagy birtokosoknál nem tehet anyi kárt a pagonyász tudatlansága mint a kis birtokosnál hol az szakbeli tekintetben minden ellenőrzés nélkül gazdálkodik; — mert 2-szor a közép iskolából került s a kis birtokosnak szánt erdősz könnyen megfogható okoknál fogva követeléseiben nem lenne szerényebb mint alaposabban képzett collegája, annál is inkább mert 3-szor kiképeztetése semmivel sem kerülne kevesebbe mint említett collegájáé, miután 14 éves korától 18 éves koráig, azon esetet kivéve ha atyja erdősz lenne, további kiképeztetése, illetőleg előkészülete véget a szakiskolára, idegen helyen, valamely kezelőtisztánál kellene lennie, ki sem ingyen nem oktatná, sem fiatal koránál fogva értéktelen munkája fejében nem tartaná, tehát itt is legalább úgy kellene fizetni mintha a fiatal ember az iskolába járna.

Egyébarant a felső iskolákból sem fognak csupa erdőmesternek valók kikerülni, jutand onnan a csekélyebb tehetségűek közül azon birtokosok számára is kik csak olcsóbb tisztet tarthatnak, s azért kimondhatlan kár volna erdőszeti középiskolák felállítása által olyan erdőszök nevelésére törekedni melyekre nincs szükségünk.

1857-ben nálunk is a Cseh- és Morvaországi úgy nevezett pagonyász iskolák modorában tervezettek erdőszeti iskolák; a tervezők úgy látszik nem ösmervén ebbeli hazai viszonyainkat s szükségünket ráfogták, hogy az olyanféle iskolák szüksége nálunk is érezhető, pedig valójában e szükség csak képzeletökben élt. Az említett két külföldi mint középiskola szerveztetett; a felvételi feltételek voltak: legalább 17 éves kor, algymnasium vagy alreáltanodai classisok, vagy felvételi vizsga, a szaktudományok ezen elő képzettséghez mérten szűkebb határok közt tárgyalattak. A fő cél ezen iskolák felállításánál volt, ezen országok tömérdek ifju vadászai és erdőőreinek a birtokosság érdekében alkalmat nyújtani magokat erdőszökké képezni, miké eddig minden szakképzettség nélkül is lettek. Egy pár évvel ezelőtt azonban már szűknek találták azon határokat melyek közt a szak-

tudományok előadása mozgott, kisebb terjesztették tehát azt annyira, hogy tantervök a fő iskolákéival egyenlő lett, minek következtében a Ministerium engedelmével kijelentették, hogy azon szakiskolák többé nem közép, hanem főiskolák, s így egyenjogúak a Selmeczi és Maria-brunni Academiákkal, ámbár az iskolák rangjának fő fő jellemzője az előképzettség az előbbi (közép) maradt. Nyíltan kimondták ugyan, hogy ezen előképzettség nem elegendő de alaposabb előképzettséget nem követelnek nem is követelhetnek mert növendékeik legnagyobb részét többnyire nem az iskolából hanem azon országok sajátságos viszonyainál fogva az urasági vadászok és vagyontalan erdőszők fiainak sorából veszik, kik számára tulajdonképen ezen iskolákat alapíták. — Ebből látni tehát, hogy még ott sem feleltek meg a közép iskolák hol azoknak felállítását a körülmények nyíltan kívánták. A mi pedig a hiányos előképzettséget illeti, megvagyunk győződve, hogy annak hátrányait az illető helyen elége érzik, de egyelőre még az érintett viszonyok tartanak magasabb előképzettséget követelni nem vélik tanácsosnak.

Ha sikerült bebizonyítanunk, hogy nincs szükségünk erdőszeti középtanodákra, akkor bátran kimondhatjuk, hogy also iskolákra még kevésbé, a mint ezt már lapunk tavalyi évfolyamának 151-ik és következő oldalain bőven indokolva elmondtuk.

Megvagyunk győződve, hogy nem csak szaktársaink hanem összes hazánkfiainak nézetével találkozunk ha azon kívánatunkat fejezzük ki hogy felállítandó mező- és erdőgazdászati iskoláinkból ne csak műtanilag képzett gazdákat és erdőszöket hanem általános műveltségű szakembereket nyerjünk, az az ne képezzünk technikusokat az ember rovasára, s ne feledjük, hogy ügyes gyakorlati szakembereket csak azon észszerű nevelési rendszer mellett nyerhetünk, melynél a szakbeli oktatást az általános emberi kifejlődés és művelődés megelőzi, mert mint mondani szokták: hogy valaki okos erdősz vagy gaz-

da lehessen előbb okos embernek kell lennie; ehhez pedig legalább az emberi tudományok legfontosbjából a leginkább tudni méltóknak ösmérete szükséges. Így az emberre nézve általánosan szükséges: az anyanyelv tökéletes bírásán kívül még legalább egy idegen élő nyelv és a latin nyelv ösmérete, továbbá; hittan, természetrajz földleírás, történelem, menyiségtan, természettan, bölcészet, és rajz; a ki ezen emberhez méltó ismeretek körében aránytalanul járatlan, lehet az tudós, technikus vagy bár mi, de valóban művelt ember nem lehet.

Az idegen élő nyelvek közül a német nyelv az, melynek ösmérete nem csak azért szükséges mert a közéletben ezen elemmel viszonyainknál fogva majd minden lépten érintkezésbe jövünk hanem az erdőszre nézve főképen azért mert az erdőszet hazája német ország lévén, annak gazdag tudományos tárházából kell jelenleg, s még jó sokáig minden szakbeli ösméreteinket s minden hasznos új tapasztalat és elő haladásról tudomást merítenünk, s hazai körülményeinkre alkalmaznunk.

A vallásbeli oktatás szükségességéről csak szólni is, némelyek már bűnnek tarthatnák; mi azonban csak azt akarjuk mondani, hogy azonkívül, hogy minden keresztény embernek vallásos érzelem és vallásbeli ösméretekkal birnia kell, — a vallást az emberi műveltség világi részét illetőleg is nélkülözhetlen. A történelem, a természet, ön belsők és mindenben a mi körül vesz, az istenség nyilatkozik; a kereszténység története magasztos s az abbani hit végtelenül megnyugtató, de legfőbb mégis a keresztény vallásban rejlő tiszta erkölcsiség és józan okosság; s mivel a megváltó egész di-eső tana teljességgel csupa erkölcsiség és értelemre alapított vallási intézet, a vallási élet pedig a nemzeti élet fő kelléke, tehát oda kell törekednünk, hogy ifjaink nevelésében előképzettségében a vallásosság és hazafiság foglalja el a főhelyet.

Ki tagadhatná, hogy a menyiségtan, természettan, természetrajz, egyáltalában a természettudományok, jelen előhaladott polgárosodásunk fő lényezői és az ujabbkori művelődés fő emeltyői; ezen tudományok

segítségével jutott az ember azon ezer meg ezer segédeszközök birtokába, melyek által, ámbár gyegén és minden természetes fegyver nélkül születve, az anyagi világ majdnem korlátlan urává és egy második világ teremtményévé lett. A kinek sejtelve sincs azon tömérdék és fontos ismeretekről és igazságokról melyet a menyiségtan véghetlen körében foglal, s a ki a menyiségtan elmeképző erejét nem ismeri, csak az vonhatja kétségbe, hogy a menyiségtan ösmérete az ember általános műveltségére okvetlenül szükséges. A hol menyiségtan uralkodik ott minden vélemény megszűnik, ott csak tudás létezhetik; már pedig azon tudat is hogy a menyiségtan annyi eldönthetetlen igazság birtokába jutat elegendő arra, hogy az ember e tantárgyat szükségesnek lássa. Felesleges lenne ezen tudományok gyakorlati értékét is kiemelni, hiszen a kulcsot sem fordíthatjuk meg a zárban, egy lépést sem tehetünk, lélekzetet sem vehetünk anélkül, hogy az erőműtan valamely törvényét ne alkalmazzánk.

A bölcelet a lélek és világ legmélyebb ösmeretére vezet. Az a tudás tudása, a tudományok feje és éle; azért minden tudomány a bölceletben gyökeredzik és virágzik. A bölcelet minden képzeltséget megfinomít, és lényegében nem egyéb mint a dolgok természetének legfelsőbb tudata. Ki kételkedhetnék tehát, hogy ennek ösmerete is a valódi emberi műveltség egyik kelléke.

Szoljunk-e a történelem s segédtársa a földleírás szükségességéről? — Annyi bizonyos, hogy valamint a tudományos úgy a művelt szakemberre nézve is szükséges, — hogy az, az emberiség és ön nemzete történetét, mint töredékét egy soha nem nyugvó és soha be nem fejezhető végtelen törekvésnek, ösmerni tanulja: hogy a jó és rossz, lét és rendeltetés közt folyó ezer éves küzdelem jelentőségét fel fogja, s ebből okulva az előhaladás bármely terén melyre végzete vezet, legyen az politikai tudományos vagy műtani, ne az elfogultak és tétovázók, hanem a tudósok és bátrak sorában álljon.

A mi a rajzolást még pedig a szabad kézit illeti, szükséges, hogy a fiatal erdős ebben legalább annyi gyakorlattal birjon, hogy

ne essék nehezére valamely tárgyat a természetből vagy képzeletéből legalább futó körvonalakban de hiven papírra tenni.

Miután ezekben a leendő erdész szükséges előképzettségét okadatulva vázoltuk volna, azon kérdés merül fel, hogy hol vegyék ifjaink ezen előképzettséget? — nincs mit válogatunk! a felsőgymnasiumokban. Ámbár ezeknek tanterve és rendszerére nézve is lenne több kívánni valónk, de miután ezekben a humanistikus tudományokon kívül a reális tudományok is meglehetősen képviselve vannak; azon kívánságunkat fejezzük ki: bár ifjaink kik az erdőszetre szánják magukat mind felsőgymnasiumokban nyernék előképzettségüket.

A szaktudományok képezik a hidat az iskolából az életbe, az átmeneti korszakot a gyakorlatba; ugyanazért a szakoktatásnak olyan-nak kel lenni, hogy a végzett tanulók alapos gyakorlati ismeretekkel fölfegyverkezve, képesek legyenek az elmélet hasznos eredményeit, érett belátással a gyakorlatba átvinni, s ezen gyakorlatot öntudat által támogatott értelmiséggel ápolni, figyelemmel kísérni, és kizsákmányolni.

A szakiskolák egyik feladata a tanulókat nem csak szakbeli tekintetben hanem testileg és erkölcsileg is kiképezni, ezen neveléssel azonban a világért sem akarjuk az élet legszebb korának vidámságát elnyomni, hanem csak korlátok közt tartani és nemes útra vezetni. Nem akarjuk mi a magasra törekvő ifju valódi szabadságát járomba fogni, de féktelenül sem hagyni.

Nem akarjuk mi ifjainkat idomítani hanem művelni, s nem gyönge önmásunkká erőszakosan képezni, hanem sajátágaikat tisztelve s ezeket a nyers vagy gonosz erkölcsök elnyomó gyomjától megtisztítva, mindeniket a haza derék és hasznos polgárává nevelni. Nem kiskorú iskola tanulókat és szándékos képmutatókat hanem férfiakat az igaz-

ság és élet számára akarunk képezni. Mennél tovább gondolkozunk e tárgy felett annál inkább erősödik bennünk azon meggyőződés, hogy ha az ország vagy bár ki, derék elszánt és erélyes hivatalnokokat, a haza elfogulatlan művelt polgárokat, egy szóval higgadt kész jelemeket kíván nyerni; a fiatal ember jellemének, különösen az önálló életre való átmeneti korszakban, annyi szabad mozgási tért kell engedni a mennyi szükséges arra, hogy az, az önállósághoz szokjék, kifejlődhessék és kipallérozódhassék.

M.

Tulajdonos kiadó és felelős szerkesztő: **Vágner Károly.**

Főmunkatárs: **Divald Adolf.**

Selmecz, 1863. Nyomatott LORBER FERENCZ-nél.